ЛЕЛЕКИ

Оповідання

Знадвору до хати увірвався Костик і, сяючи карими оченятами, радісно закричав:

— Мамо!.. Прилетіли... Вони вже прилетіли... Сидять зараз біля гнізда.

Мати, пов'язавшись хустиною, вийшла на ґанок. і — Повернулися!..

І очі в неї затеплились, наче зустріла дорогих гостей, що прибули з далекого краю.

— Восьмий рік тут у нас живуть. А вперше гніздо мостили, як ти, Костику, народився. Я добре ту весну запам'ятала, бо ми тоді в оцю нову хату з твоїм татом перебралися.

Бач, як вони крилонька склали. Потомилися, сердешні. Не близька у них була дорога — дальня...

Костик помітив, що птахи прислухалися до знайомого їм голосу, повернули голову з довгими дзьобами до ґанку й прокричали:

"Кюрр! Кюрр! Кюрр!"

А потім змахнули крилами й полетіли. — До річки, мабуть. Треба їм підкріпитися. Охляли, певне, в дорозі.

— А що вони їдять?

— Все їдять: рибу, жаб, жуків різних, дуже люблять І горох.

Мамо, у нас же є горох. Я їм поставлю в мисочці.

Що ж, постав, як прилетять.

Мати пішла поратись біля печі, а Костик помчав з двору на вулицю, щоб там перед усіма товаришами похвастатися новиною:

— А до нас лелеки прилетіли!

Та увагу хлопчиків привернула до себе інша подія. Кілька школярів старших класів прямували з дрібнокаліберними гвинтівками на стрільбище, а слідом за ними йшла малеча.

До неї приєднався й Костик.

Дорога звивалася понад річкою, де ростуть старі дуплясті верби, а за тими вербами прослався мокрий, поруділий після зими луг з озерами, з кущами лоз та поодинокими осокорами.

Раптом біля одного з таких озер діти помітили лелек. Довгоногі, сірі, вони блукали біля берега, виловлюючи з води червоними дзьобами якусь для себе живність.

Стійте, хлопці! — сказав Грицько Бездумний, знімаючи з плеча дрібнокаліберну гвинтівку.

Не смій! — закричав Костик, розгадавши його лихий намір.— Це наші лелеки... Не смій у них стріляти!

Та Грицько тільки зневажливо посміхнувся.

— Що це — свійські гуси чи качки... Чого це вони ваші? Вони нічиї, як усяка дичина.

— Наші... наші,— уперто повторив Костик.— Вони недавно біля гнізда сиділи. Вони вже восьмий рік до нас прилітають весною. Не стріляй! Чуєш! Не стріляй!

Та хіба він у них влучить? Де ми стоїмо, а де лелеки. Туди, може, й куля не долетить.

Це коли б Грицько снайпером був... Та й то важко звідси влучити.

Я хоч і не снайпер, а влучаю добре.

Грицько Бездумний став біля верби, поклав рушницю на гілку, щоб краще прицілитись. Всі затихли.

Всі напружено стежили, і не хотілося нікому з хлопців, та й не вірив ніхто, щоб з такої відстані Грицько влучив у пташину.

Прогримів, нарешті, короткий постріл... Лелеки сполошились, розправили крила, підстрибнули двічі на довгих ногах, а тоді знялися й полетіли.

— От бачиш, бачиш, промазав Грицько, а ти, Костику, даремно боявся,— загомоніли діти.

Та що трапилось? Перелітаючи через річку на той бік, один з птахів почав відставати. Не на повну силу махало в нього праве крило, з якого вже сочилася кров, стікала по пір'ю, і перші теплі краплини упали в каламутну воду.

— Навіщо ти... Навіщо лелеку зранив?

Не пам'ятаючи себе, Костик кинувся на Грицька. Але старший і сильніший Грицько тільки дурнувато всміхнувся, байдужий до підбитої ним пташини. Він легко скрутив Костикові руки й погрозливо сказав:

— Нічого з твоїм лелекою не станеться. Заживе ранка. А ти не лізь до мене, бо наб'ю тебе добре. Зрозумів? — І, одіпхіївши Костика, хвастовито заявив: — Ага, таки влучив не гірше снайпера. А тепер усі гайда на стрільбище!

Всі діти, крім Костика, пішли слідом за ним. А Костик лишився біля верби і звідти стежив за лелеками. Перелетівши на той бік річки, вони опустилися поблизу озера, навколо якого росли густі кущі лоз та торішні сухі, поруділі бур'яни.

— Болить... Тобі дуже болить? — запитував хлопчик, наче птах міг не тільки його чути, але навіть розуміти людську мову. Костик ні на мить не зводив з нього очей.

Підбите крило все дужче одвисало й волочилося по землі. Лелека торкався до нього великим дзьобом, наче хотів затулити свіжу ранку, та не знав, як зробити. Коли б отаке трапилося тут, на цьому березі, Костик би впіймав його, взяв би на руки, приніс додому, помастив би йрдом, перев'язав бинтом, і ранка б загоїлась.

"Га-а-а!.. Га-а-а!.. Га-а-а!.." Це жалібно і благально кричав зранений лелека. І таким же криком відповідала йому вірна подруга.

Костику дуже було шкода птахів, але нічим не міг він їм' зараз допомогти. Хлопчик постояв ще трохи і, сумно похнюпившись, побрів додому.

Надвечір подув холодний північний вітер, пригнав хмари, сизі, сніжані; зашив голками крижаними калюжі, озера; укрив брижами широку, повноводу річку, і вона теж почала зашерхати.

Незабаром знялась хуртовина.

Увечері Костик лежав на ліжку, прислухався, як за вікном свистів вітер, як шурхотів по шибках сніг, і думав:

"Може, ранка зовсім невелика,— загоїться швидко, і вони обоє знову прилетять на наше подвір'я, до свого гнізда. Я поставлю їм мисочку з горохом і хліба туди накришу, і каші пшоняної дам. Вони мусять прилетіти, мусять!.."

І здавалося Костику, що він чує розпачливий і тривожний крик:

"Га-а-а!.. Га-а-а!.. Га-а-а!.."

Прокинувся хлопчик уранці і, зразу згадавши про лелек, мерщій вибіг з хати.

Білий холодний сніг лежав повсюди. Снігом було заметено і велике гніздо на старому бересті.

— Нема...— з жалем і розчаруванням вимовив хлопчик.

"Піду на луг. Може, вони там..."

Через кілька хвилин він стояв уже біля верби, дивився на річку, що тільки місцями взялася кригою, а на бистринах вирувала в ній чорна й холодна вода... Хлопчик уважно оглядав засніжений луг і лозяні кущі та бур'яни.

Але не помітив жодних ознак життя.

"Мабуть, ще вчора відлетіли туди, де снігу нема".

Костик хотів було вже піти додому, та раптом помітив, як загойдалися окремі бур'янинки і на луг вийшла леле-чиха.

— Одна... Чому одна? Невже пропав... Хлопчикові не хотілося вірити в це.

І раптом з того боку річки почувся такий же, як учора, жалібний, розпачливий крик.

Лелечиха несподівано розгорнула крила, знялася в повітря й почала ширяти над тим місцем, де залишився її друг. Вона кликала його до себе то привітним, гортанним "Кюрр!.. Кюрр!.. Кюрр!..", то знову сповненим болю, туги, відчаю й горя, пронизливим і жалібним "Га-а-а!.. Га-а-а!.. Га-а-а!.."

Та не відгукнувся на той призивний і розпачливий заклик другий голос. Тихі стояли лози, заметені снігом.

Костик проводжав поглядом лелеку, доки рухливі крила не зникли з його очей. І тоді він зрозумів, що вірного друга немає...

Не підійматися вже йому в небесний простір, не ширяти з блакиті, посилаючи з височини своє бадьоре й радісне вітання.

Навіки заклякли крила, поникла пташина голова, може, на лозяну гілочку, може, на сухе стебло бур'яну. І тільки кров, мабуть, ще горить на снігу багряними краплинами, як горять спілі суниці між зеленої трави. Та вже тій крові не оживити ні захололого серця пташиного, ні дубілих мертвих крил...

У великому розпачі повернувся Костик додому, і мама, зрозумівши одразу, де він був, спитала:

— Бачив їх?

— Бачив... Одну... Туди полетіла...—махнув рукою хлопчик в напрямі півдня, а на очах у нього, мов росинки, виступили чисті й нестримні сльози.

Обняла його мама, приголубила:

Як виростеш, ніколи, синочку, не стріляй у таких птахів. Вони — друзі наші.

Не буду... Не буду, мамочко...— вимовляв він, зворушений і схвильований. А перед очима в нього поставала ріка, засніжені лози, засніжені бур'яни...

Минуло кілька днів. Знову потепліло надворі. Знову засвітило сонце, розтанув сніг, зазеленіла перша трава...

І яка ж то була радість для Костика, коли він, вийшовши вранці з хати, побачив лелечиху, що стояла на старому бересті біля свого гнізда.

На ґанок вийшла мати, подивилась на лелечиху, і скупі сльози скотилися в неї з очей.

— За ним журиться. Пташина теж свою душу має. Болить серденько... немає лелеки... Вісім літ разом, а тепер сама...

Пташина затихла, немовби прислухалася до знайомого їй голосу, прокричала навіть, як і раніше: "Кюрр!.. Кюрр!.. Кюрр!.." Та згодом знову з старого береста полинуло болюче й печальне "Га-а-а!.. Га-а-а!.. Га-а-а!.."

Потім змахнула крилами, покружляла над рідним осиротілим гніздом, полетіла невідомо куди і вже більше не поверталася ні весною, ні влітку, ні восени.

Березень, 1955 р